

HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Xudoyshukurov Otajon Navro'z o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 306-guruh kursanti

Negmatov Rutfullo Olimovich

Ilmiy rahbar: O'z Res IIV Akademiyasi boshlig'i o'rinbosari polkovnik

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada huquqbuzarliklar profilaktikasining huquqiy asoslari tushunchasi tasnifi hamda uni takomillashtirish, bu faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari, faoliyatni amalga oshirish jarayonidagi nazariy tahlillar bunday faoliyatni talab qiluvchi obyektiv hamda subyektiv omillar haqida so'z yuritiladi. Shuningdek huquqbuzarliklar profilaktikasining huquqiy asoslarining profilaktik faoliyatdagi o'rni, ahamiyati faoliyatni amalga oshiruvchi subyektlarning huquqiy asoslar to'g'risidagi munosabati tahlil qilinadi. Bundan tashqari huquqbuzarliklar profilaktikasining huquqiy asoslarini ilg'or xorijiy davlatlar tajribasini o'rganish ularni milliy mentalitetimizdan kelib chiqqan holda milliy qonunchilikka tadbiq qilish. Bu jarayonda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muamolar ularning nazariy yechimlari haqida fikr bildiriladi.

ANNOTATION

This dissertation focuses on the relevance of the research topic, the concept of the prophylactic inspector's work to ensure human rights and freedoms, the current state of human rights and freedoms, and the nature of the prophylactic inspector's role in ensuring human rights and freedoms. In addition, the operational analysis of the norms of the activities of prevention inspectors to ensure human rights and freedoms, as well as procedural documents in this area, the problems and shortcomings in this area, as well as a number of shortcomings and shortcomings. In addition, the best practices of other foreign countries in the field of human rights and freedoms, as well as similar and different aspects of our national legislation, as well as the above-mentioned aspects will be used to improve this activity.

Aynan faoliyatning amalga oshirilishi huquq normalari orqali belgilanishi bu faoliyat ishtirokchilarining huquq va majburiyatlarini aniq belgilashga va faoliyat yo'nalishini qat'iy belgilashga xizmat qiladi. Bunday normalar jamiyat taraqqiyotidan kelib chiqqan holda doimiy ravishda takomillashtirilib boriladi. Shu o'rindayunon faylasufi Suqrotning "Nimaiki qonuniy bo'lsa o'sha adolatli bo'ladi" degan fikrini keltirish joiz. Aynan ushbu adolatni qanday qay darajada bo'lishi u tayangan qonunlarga bevosita bog'liq bo'ladi. Shu sababdan har qanday demokratik davlat huquq tizimini shundan kelib chiqqan holda rivojlantirib boradi. O'zbekiston ham

mustaqillikka erishgandan buyon o'z qonunchilik tizimini takomillashtirib borishga alohida e'tibor qaratmoqda. Sh .M mirziyoyevning Mustaqilikning 32 yillik bayram tantanaliaridagi tabrigida keltirgani quyidagi junlari «Bugungi xalqimiz — kechagi xalq emas. Bugungi O'zbekiston ham, kechagi O'zbekiston emas»² keltirish mumkin. Shuningdek 2022-2026- yillarga mo'ljllangan taraqqiyot strategiyasi mamlakatimizda adolat va qonun ustuvorligi yamoyillarini taraqqiyotning eng asosiy hamda zarur shartyiga aylantirish deb nomlanib quydagi maqsadlar belgilandi

13-maqsad: Mulkiy huquqlarning daxlsizligini ishonchli himoya qilish hamda davlat organlarining mulkiy munosabatlarga noqonuniy aralashuvini cheklash.

14-maqsad: Qonun ustuvorligi va konstitutsiyaviy qonuniylikni ta'minlash hamda inson qadrini ushbu jarayonning bosh mezoni sifatida belgilash.

15-maqsad: Davlat organlari va mansabdor shaxslarning faoliyati ustidan samarali sud nazoratini o'rnatish hamda fuqaro va tadbirkorlik subyektlarining odil sudlovga erishish darajasini oshirish.

16-maqsad: Jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning sodir etilishiga sabab bo'lgan shart-sharoitlarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etishning samarali tizimini yaratish.

17-maqsad: Huquqni muhofaza qiluvchi organlarning yangi qiyofasini shakllantirish va ularning faoliyatini xalq manfaatlari, inson qadr-qimmatini, huquq va erkinliklarini samarali himoya qilishga yo'naltirish.

18-maqsad: Sud va boshqa organlar hujjatlarining o'z vaqtida va to'liq ijrosini ta'minlash.

19-maqsad: Advokatura institutining inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishdagi salohiyatini tubdan oshirish, shuningdek, aholi va tadbirkorlik subyektlarining malakali huquqiy xizmatlarga bo'lgan talabini to'liq qondirish.

20-maqsad: Faol fuqarolik jamiyatini rivojlantirish hamda fuqarolar o'rtasida qonunga hurmat va itoat qilish hissini shakllantirish.

Bu maqsadlar orasida 16-maqsad aynan huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyat alohida tuxtalib quyidagi vazifalar belgilangan: Huquqbuzarliklarning oldini olish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish.

Jamoat tartibini saqlash bo'yicha patrullik xizmati faoliyatini tubdan takomillashtirish, shu jumladan zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etgan holda fuqaroni ichki ishlar bo'limiga tekshirish uchun olib borish amaliyotidan voz kechish. Barcha sohalar kabi huquqbuzarliklar profelaktikasio tizimida ham islohotlar olib borilmoqda. Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari muhokamasi portalida "Huquqbuzarliklar profilaktikasi faoliyatining asoslari to'g'risida"gi qonun loyihasi e'lon qilindi. unda bazi o'zgarishlar ham mavjud

Huquqbuzarliklar profilaktikasining asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

shaxsning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilinishini ta'minlash;

huquqbuzarliklarning sodir etilishi sabablarini va ularga imkon berayotgan shart-sharoitlarni aniqlash, o'rganish, muhokama qilish va bartaraf etish chora-tadbirlarini ko'rish;

huquqbuzarlikdan jabrlanuvchilarni, huquqbuzarliklar sodir etishga moyil bo'lgan, huquqbuzarlik sodir etgan, shu jumladan ilgari sudlangan va ozodlikdan mahrum etish joylaridan ozod qilingan shaxslarni ijtimoiy reabilitatsiya qilish va ijtimoiy moslashtirish;

jismoniy shaxslarning huquqbuzarlikdan jabrlanuvchiga aylanishi xavfini kamaytirish;

voyaga yetmaganlar nazoratsizligi, qarovsizligi, ular tomonidan huquqbuzarliklar yoki boshqa g'ayriijtimoiy xatti-harakatlar sodir etilishining oldini olish, ularga imkon beradigan sabablar va shart-sharoitlarni aniqlash hamda bartaraf etish;

voyaga yetmaganlarda qonunga itoatkorlik xulq-atvorini shakllantirish;

ijtimoiy vaziyati og'ir bo'lgan shaxs va oilalarni ijtimoiy-pedagogik reabilitatsiya qilish;

voyaga yetmaganlarni huquqbuzarliklar yoki boshqa g'ayriijtimoiy xatti-harakatlarni sodir qilishga jalb etish hollarini aniqlash va ularga barham berish;

huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi va unda ishtirok etuvchi organlar hamda muassasalar faoliyatining o'zaro hamkorligini ta'minlash va ularning faoliyatini muvofiqlashtirish.

Huquqbuzarliklar profilaktikasining asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

- qonuniylik;
- insonparvarlik;
- tizimlilik;
- ishontirish usulining ustuvorligi;
- ta'sir ko'rsatish chora-tadbirlarini farqlash va yakka tartibdagi yondashish.

Huquqbuzarliklar profelaktikasining huquqiy asoslari deganda mazkur jarayondza yuzzaga keladigan ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi qonun va qonun osti normative huquqiy hujjatlardan iborat.

Prezident farmon , farmoyish ,qarorlari bevosita bu faoliyatni tartibga solish maqsadi qonun normalarining ijro tizimini aniq ishlashini taminlashdan iboratdir.So'ngin 7 yil davomida bu faoliyatfa doir juda ko'plab Prezident farmon , farmoyish ,qarorlari qabul qiliinib yangi Mexanizm ishlab chiqildi. O'zbekiston

Respublikasi Prezidentining 2017-yil 10-apreldagi “Ichki ishlar organlarining faoliyati samaradorligini tubdan oshirish, jamoat tartibini, fuqarolar huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishni ta’minlashda ularning mas’uliyatini kuchaytirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi PF-5005-son bo’lib unda nafaqat HPBlar balki IIO tizimidagi kamchiliklar haqida so’z boradi bular qatoriga :

birinchidan, respublika, o’rta va quyi bo’g’indagi bo’linmalar o’rtasida asosiy vazifa va funksiyalar aniq taqsimlanmagani har bir xodimning faoliyati ustuvor yo’nalishlarini va ishning pirovard natijasi uchun shaxsiy javobgarligini belgilashni qiyinlashtirmoqda;

ikkinchidan, amaldagi tashkiliy-shtat tuzilmalari kuch va vositalardan oqilona foydalanishni ta’minlamayapti, oqibatda markaziy va o’rta bo’g’inning ba’zi xizmatlarida yetarli ish hajmi bo’lmay turib, keragidan ham ortiqcha shtat birliklari saqlanib turgan bir paytda, quyi bo’linmalar zimmasiga haddan ziyod xizmat vazifalari yuklanishiga olib kelmoqda;

uchinchidan, ichki ishlar organlari mansabdor shaxslari, shu jumladan profilaktika inspektorlarining aholi bilan muloqoti yo’lga qo’yilmagan, fuqarolar bilan muomala madaniyati pastligicha qolmoqda, aholining eng muhim muammolarini hal etish borasida fuqarolarning o’zini o’zi boshqarish organlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan samarali hamkorlik ta’minlanmayapti;

to’rtinchidan, jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari yuzaki ko’rib chiqilmoqda, ularda ko’tarilayotgan masalalar har tomonlama chuqur tahlil qilinmayapti, murojaatlarga rasmiyatchilik uchungina javob berilayotgani fuqarolarning noroziligini keltirib chiqarmoqda, ularni O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Xalq qabulxonalariga va boshqa tashkilotlarga shikoyat bilan murojaat etishga majbur qilmoqda;

beshinchidan, ichki ishlar organlari mansabdor shaxslarining aholi oldida hisobot berib borishining ta’sirchan tizimi, ularning faoliyati ustidan jamoatchilik, parlament va deputatlik nazoratining samarali mexanizmlari joriy etilmagan, bu esa xodimlarning zimmasiga yuklatilgan vazifalarni samarali bajarishi uchun mas’uliyatini oshirish imkonini bermayapti;

oltinchidan, huquqbuzarliklarning oldini olish va profilaktikasi bo’yicha ishlar asosan, sodir etilgan g’ayriqonuniy qilmishlarning oqibatlariga qarshi kurashishdan iborat bo’lib qolmoqda, huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish, ularni sodir etish sabablari va shart-sharoitlarini chuqur tahlil qilish, aniqlash va bartaraf etish bo’yicha tizimli va samarali chora-tadbirlar ko’rilmayapti;

yettinchidan, o’sib kelayotgan avlodni buzg’unchi g’oyalardan himoya qilishga, yoshlar jinoiy faoliyatga, avvalambor, terrorizm va diniy ekstremizmga jalb etilishining oldini olishga yetarlicha e’tibor qaratilmayapti, ichki ishlar organlarining tarbiyaviy o’rni sezilmayapti;

sakkizinchidan, ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimi hozirgi talablarga javob bermaydi, poraxo‘rlik va xizmat mavqeyini suiiste‘mol qilish holatlari hamon uchrab turibdi;

to‘qqizinchidan, eng yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini tizimga joriy etish, ichki ishlar organlarini zamonaviy vositalar va asbob-uskunalar bilan jihozlash darajasi qoniqarsizligicha qolmoqda ekanligi belgilanib shu asosida ishlar amalga oshirildi shuningdek 2017-yil 18-apreldagi Pq 2896, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi “Jamoat xavfsizligini ta‘minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ichki ishlar organlari faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6196-sonlar qabo‘l qilinib, Patrul-post xizmati va jamoat tartibini saqlash bosh boshqarmasi, Huquqbuzarliklar profilaktikasi bosh boshqarmasi, Yo‘l harakati xavfsizligi bosh boshqarmasi, Probatsiya xizmatini o‘z ichiga oladigan Jamoat xavfsizligi departamenti tashkil etildi shuningdek Huquqbuzarliklar profilaktikasi samaradorligini oshirishning quyidagi asosiy yo‘nalishlarini amalga oshirish O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi va uning hududiy bo‘linmalarining eng muhim vazifasi deb belgilandi

birinchi — huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘linmalarining respublika, o‘rta va quyi pog‘onalari faoliyatining sifat jihatidan yangi tartibini o‘rnatish, bunda ularning asosiy vazifalari, funksiyalari hamda javobgarligini aniq belgilash va chegaralash, profilaktika inspektorlari zimmasiga ular faoliyatiga xos bo‘lmagan funksiyalar yuklatilishiga yo‘l qo‘ymaslik;

ikkinchi — profilaktika ishini aholi, fuqarolarning o‘zini-o‘zi boshqarish organlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan yaqin hamkorlikda tashkil etish, ushbu ishni, birinchi navbatda, huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olishni ta‘minlashga, jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirishga, fuqarolarga qonunga hurmat va qonun buzilishining har qanday ko‘rinishiga murosasizlik munosabatini singdirishga qaratish;

uchinchi — voyaga yetmaganlar va yoshlar bilan ishlash tizimini ularni Vatanga muhabbat, vatanparvarlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga, o‘sib kelayotgan yosh avlodni terrorizm, diniy ekstremizm, zo‘ravonlik va shafqatsizlik g‘oyalaridan himoyalashga yo‘naltirilgan holda rivojlantirish;

to‘rtinchi — profilaktika inspektorlarining zimmalariga yuklatilgan majburiyatlarning talab darajasida bajarilishi uchun shaxsiy javobgarligini kuchaytirish, shu jumladan o‘zlarining faoliyati haqida jamoatchilik oldida tizimli ravishda hisobot berishlarini yo‘lga qo‘yish, ularning aholini tashvishga solayotgan muammolarga yuzaki munosabatda bo‘lish holatlariga chek qo‘yish;

beshinchi — profilaktika inspektorlari faoliyati samaradorligini baholashning ta‘sirchan mezonlarini joriy etish, bunda, birinchi navbatda jamoatchilik fikri, ularning

faoliyati natijalaridan fuqarolarning qanoatlanishi hamda aholi bilan hamkorlik darajasini hisobga olish;

Huquqbuzarliklar profilaktikasining huquqiy asoslari takomillashtirishni o'z navbatida bir qancha omillar talab etadi. Huquqbuzarliklar profilaktikasining huquqiy asoslari takomillashtirish talab etuvchi omillar obyektiv hamda subyektiv omillar ajratish maqsadga muvofiq. So'ngi yillardagik islohotlar chuqurlashuvi nafaqat qonun doirasida undan o'tib subyektlar doirasigacha ko'chdi xususan Mamlakatimizning tinchligi, osoyishtaligi va xavfsizligi, huquqbuzarliklarning, ijtimoiy-maishiy tushdagi jinoyatlarning oldini olish, jinoyatchilikka qarshi kurash, ularga chek qo'yish, sodir etilganlarini fosh etish, jamoat tartibini saqlashning mutlaqo yangi mexanizmlarini joriy etish hamda aholida shaxsiy xavfsizlik hissini shakllantirish borasida tizimli va samarali chora-tadbirlari amalga oshirilishida sezilayotgan kamchiliklar, tizimli ishlarning sustligi, bu borada ishlarning samarali tashkil etish maqsadida yana bir organ — O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi tashkil etilgan bo'lib, uning huquqiy asosi, ya'ni "O'zbekiston Respublikasining Milliy gvardiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining qonuni qabul qilindi. Ushbu organning tashkil etilishiga ehtiyoj sezildi va 2017-yilda tashkil etildi, biroq faoliyatini tartibga solishga qaratilgan huquqiy asos mavjud emasdi. aynan bu qonunning mavjud bo'lishi han bu biradagi islohotlarning bir qismi sifatida qarash mumkin Qonunning qabul qilinishi bilan Milliy gvardiyaning faoliyatini huquqiy tartibga solindi va unda organning huquqiy maqomi hamda asosiy vazifalari belgilab berildi. Unga ko'ra, O'zbekiston Respublikasining Milliy gvardiyasi O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari qo'shinlarining jamoat xavfsizligini ta'minlash va huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi huquqni muhofaza qilishga doir ayrim vazifalarga ega bo'lgan maxsus turi ekanligi o'rnatildi. Shuningdek, Milliy gvardiyaning asosiy vazifalari etib quyidagilar belgilandi:

jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari, erkinliklari hamda qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini himoya qilish;

terrorizmga qarshi kurashishda, shuningdek terrorchilik harakatlarining hamda tabiiy va texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etishda ishtirok etish;

tergovga qadar tekshiruvni amalga oshirish, surishtiruv o'tkazish, jinoyat ishlarini qo'zg'atish va ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni yuritish;

davlat obyektlarini, o'ta muhim, toifalangan obyektlarni hamda boshqa obyektlarni, jismoniy va yuridik shaxslarning mol-mulkini qo'riqlash;

qo'riqlash faoliyati sohasidagi davlat siyosatini amalga oshirish;

huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshirish, shu jumladan mazkur huquqbuzarliklarning sodir etilishi sabablarini va ularga imkon berayotgan shart-sharoitlarni aniqlash, bartaraf etish;

jamoat tartibini saqlash, shu jumladan ommaviy tadbirlar, mitinglar, yig'ilishlar, namoyishlar o'tkazilayotganda hamda fuqarolar gavjum bo'ladigan joylarda jamoat tartibini saqlash;

favqulodda holat, alohida davr va terrorchilikka qarshi operatsiyalarni o'tkazish sharoitlarida huquqiy rejimni ta'minlash;

qo'riqlanadigan shaxslarning xavfsizligini ta'minlashda ishtirok etish;

chet davlatlarning rasmiy vakillarini, oliy darajadagi xorijiy delegatsiyalarni kutib olishda va kuzatib qo'yishda, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti ishtirokidagi tantanali tadbirlar chog'ida rasmiy marosimlarni o'tkazish;

huquqbuzarliklarning oldini olish, ularni aniqlash va ularga chek qo'yish maqsadida aholi punktlaridagi jamoat joylarida patrullik qilish;

O'zbekiston Respublikasining hududiy mudofaasi tizimida O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarini jangovar qo'llash rejalari bo'yicha maxsus vazifalarni hal etish, O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmatining Chegara qo'shinlariga O'zbekiston Respublikasining Davlat chegarasini qo'riqlash hamda himoya qilishda ko'maklashish.

Obektiv omillargainson jamiyatiga yangi texnologiyalar qo'llanilishi bunuing natijasi ijtimoiy munosabatlar yangilanishini keltirsak, subektiv omillarga jinoyatchilik sonining oshishini keltirish mumkin. Jumladan 2022 –yilda O'zbekistonda har 100 ming kishiga o'rtacha 33,42 ta jinoyat to'g'ri keladi va bu ko'rsatkich bo'yicha 136 ta davlat ichida 99-o'rinda qayd etilgan². 2022 yilda 105 200 jinoyat sodir etilgan bo'lib, 100 ming aholiga nisbatan 298 ta. Hozirda jinoyatlar aniqlanadigan va oldi olinadigan jinoyatlarga bo'lingan. Deylik, qotillik, o'g'rilik, bosqinchilik kabi jinoyatlar oldini olish mumkin bo'lgan jinoyatlarga kiradi. Qo'shmachilik, narkotik, qurol savdosi kabilar esa aniqlanadigan jinoyatlar sirasiga kiradi. Shu o'rinda jinoiy jazolarning samaradorligining pastligini ham keltirish mumkin 2022 yilda 90 mingdan ortiq odam jinoyat sodir etgan bo'lsa, shulardan 11 ming nafardan ko'prog'i muqaddam sudlangan shaxslar hisoblanadi. Bu degani 13 foiz (1/9) jinoyatlarni avval jinoyat sodir etganlar amalga oshirgan. **Ozodlikdan mahrum qilish jazosi qo'llanganlar so'nggi 4 yilda qariyb 3 barobar oshgan. 2019 yilda 6,9 mingdan 2022 yilda 17 mingga oshgan. Bu esa ular bilan ishlashning yanada yangi tizimi yangi profelaktik choralar ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.**

Shu o'rinda gap huquqbuzarliklar profilaktikasining huquqiy asoslari takomillashtirish haqida borar ekan avvalo uni davlatning bosh qomusimiz konstitutsiya darajasiga ko'tarish lozim. Amaldagi Konstitutsyamizda bevosita huquqbuzarliklar profelaktikasini tartibga soluvchi norma mavjud emas faqat 55-moddada "Har kim o'z huquq va erkinliklarini qonunda taqiqlanmagan barcha usullar bilan himoya qilishga haqli" va 54-moddada Davlat inson hamda fuqaroning Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlangan huquqlari va erkinliklarini ta'minlaydi degan norma

mavju bu normalar qatoriga Davlat jinoyatlarning oldini olish hamda ularda barcha fuqorolarini himoya qilish uchun yetrli chora tadbirlarni

ko'rishga majbur degan normani qoshish mumkin. Bu normaning qo'shilihi mamlakat siyosatida huquqbuzarliklar profilaktikasining rolini oshirish va uni asosiy yo'nalishga aylantirishga xizmat qilishi mumkin. Shuningdek mamlakatimizda sodir etilgan jinoyatlar qasddan odam o'ldirish jinoyatining 422 ta nomusga tegish jinoyatining 170 sodir etilganligi bu turdagi jinoyatning qaryib 2 baravar o'sganini ko'rsatadi. Bu esa yangi profelaktik chorani yani nafaqat ijtimoiy reabilitatsiya qilish va ijtimoiy moslashtirish, ijtimoiy profelaktika qatoriga psixalogiyani kiritish yani ijtimoiy reabilitatsiya qilish va ijtimoiy moslashtirishdeb kiritish mumkin. Qonun loyihasida esa bu quyidagi shaklda keltirilgan:

Ijtimoiy reabilitatsiya qilish va ijtimoiy moslashtirish chora-tadbirlari qonunchilikda belgilangan tartibda huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshiruvchi sub'yektlar tomonidan jabrlanuvchilarga, huquqbuzarliklar sodir etishga moyil bo'lgan, huquqbuzarliklar sodir etgan shaxslarga nisbatan qo'llaniladi.

Ijtimoiy reabilitatsiya qilish va ijtimoiy moslashtirish chora-tadbirlari quyidagilardan iborat:

ijtimoiy jihatdan xavfli ahvolda qolgan, psixoaktiv moddalarni notibbiy maqsadlarda iste'mol qiluvchi, narkologik kasalliklarga chalingan, ruhiy holati buzilgan yoxud nazoratsizligi yoki qarovsizligi oqibatida hayoti va sog'lig'i uchun xavf tug'diradigan yoki ta'minlash, tarbiyalash va ta'lim berish talablariga javob bermaydigan sharoitda bo'lgan shaxslarning, shuningdek huquqbuzarliklarni yoxud boshqa g'ayriijtimoiy harakatlarni sodir etayotgan shaxslarning hisobini yuritish;

ijtimoiy jihatdan xavfli ahvolda qolgan oilalarning, oila a'zolariga, shuningdek birgalikda yashovchi boshqa shaxslarga nisbatan shafqatsiz muomalada bo'layotgan oilalarning, ota-onasi, oila a'zolari yoki birgalikda yashovchi shaxslar voyaga yetmagan shaxslarning xulq-atvoriga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan yoki oila a'zolarini va birgalikda yashovchi boshqa shaxslarni ta'minlash, tarbiyalash hamda ularga ta'lim berish bo'yicha o'z majburiyatlarini bajarishdan bo'yin tovlayotgan yoki lozim darajada bajarmayotgan oilalarning, nizolashish arafasida yoxud nizoli vaziyatlarda bo'lgan oilalarning hisobini yuritish¹. Yana asosiy yo'alish va etiborni voyaga yetmaganlarga qaratish zarur. Chunonchi 2023 yilning 8 oyida respublikada 2121 nafar voyaga yetmaganlar tomonidan 2024 ta jinoyat sodir etilgan. jinoyatlarda 1424 nafar maktab o'quvchisi ishtirok etgan.

Bundan tashqari, 291 nafar akademik litsey va kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilari tomonidan jinoyat sodir etilgan. 142 nafar ishlamasdan yurganlar (maktabni tamomlagan) hamda 264 nafar ishlaydigan voyaga yetmaganlar ham jinoyat sodir etishda qatnashgan. Bundan oldin O'zbekistonda 2022 yilda qancha voyaga yetmagan shaxs sudlangani ma'lum qilingandi¹. Aybni damda vahshiylik orqali dodir

etilatoyhgan jinoyatlar ham salmog'I oshmoqda xususan so'nggi 3 yilda 11 nafar oda umrbod OMQ jazosiga hukm qilindi bu esa yangi chora tadbirlar sifatida psixologik ruhiy profelaktikani talab etadi uning asosiy maqsadi sifatida kibr makonda dunyodan yiroqlashib ketgan yoshlarni real borliqqa qaytarishdan iboratdir. Gap kibrmakon haqida ketar ekan yana birb jihatni yani bugungio kunda kibr jinoyatlar salmog'I oshganini inobatga olish bu obektiv talabdir. Bu talabdan kelib chiqib hozirgi zamon qonunlarini o'zgartirish ham zarua bu borada huquqbuzarliklar profelaktikasi subyektlar qatoriga Axborat texnologiyalari va telekomunikatsiyalar vazirligi hamda Inavatsion rivojlanish vazirligini ham qo'shish va ularning sonini 16 taga yetkazish maqsadga muvofiq.

REFERENCES

- [1] "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonun // 2014
- [2] "Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Prezident Qarori // 2019
- [3] O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi hay'atining kengaytirilgan yig'ilishidagi Prezident Shavkat Mirziyoyevning nutqi // 2021
- [4] . X. (2021). Нутқ моҳиятини ташкил этувчи Арипова, А муҳим восита. Scientific progress, 1(6).
- [5] Абдужалилов, Д., & Арипова, А. (2021). КУЛЬТУРА ОБЩЕНИЯ СОТРУДНИКОВ ОВД. Scientific progress, 2(1), 328-332.
- [6] Истамов, Н., Убайдуллаев, С., Махмудхужаев, Ж., & Бобохонов, Ш. (2021). ТУРИЗМ–КАК ВЕДУЩИЙ СЕКТОР МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF INNOVATIONS ON TOURISM MANAGEMENT AND FINANCE, 2(4), 1-5.
- [7] Убайдуллаев, С., Арипова, А., & Истамов, Н. (2021). Туризм в Узбекистане. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF INNOVATIONS ON TOURISM MANAGEMENT AND FINANCE, 2(4), 6-10.
- [8] Абдувалиев, Н., & Арипова, А. (2021). ВАЖНОСТЬ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИНСПЕКТОРОВ ПРОФИЛАКТИКИ ПРАВОНАРУШЕНИЙ. Scientific progress, 2(1), 333-335.
- [9] Икрамова, Л., & Арипова, А. (2021). РОЛЬ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕНИЯ ИНСПЕКТОРОВ ПРОФИЛАКТИКИ В ПРЕДУПРЕЖДЕНИИ ПРЕСТУПНОСТИ. Scientific progress, 1(6), 476-479.
- [10] Саидалиев, С. С., & Арипова, А. Х. (2021). БОРЬБА С НАРКОТОРГОВЛЕЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ. Scientific progress, 2(1), 900-906.
- [11] Khasanovna, A. A., Sharafitdinovna, K. K., & Sharafitdinovna, K. N. (2022). THE ROLE OF COMMUNICATION CULTURE IN THE FIELD OF CRIME PREVENTION AND PUBLIC SAFETY. The American Journal of Political Science Law and Criminology, 4(02), 31-37.